

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Libora Chaloupky

Muž Boží, starý prorok a Slovo Hospodinovo proti oltáři v Bét-elu

Tato disertační práce byla předložena v roce 2016 na katedře Starého zákona Evangelické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Vedoucím práce byl prof. ThDr. Martin Prudký.

Práce obsahuje 241 stran textu. Autor předřazuje anotaci i *summary* své práce v angličtině, pak následuje „obsah“, za textem připojuje seznam použité literatury (členěný na prameny; slovníky, gramatiky a konkordance; komentáře, časopisy, studie), v níž je mnoho titulů v angličtině a němčině. Dílo uzavírá seznam použitých zkratk.

Podle autora je záměrem této práce „podrobný rozbor a komplexní výklad textů 1 Kr 13 a 2 Kr 23,15–20, jejich analýza a stanovení hlavního tématu příběhu“ (s. 12). K metodě, kterou používá, říká sám autor: „Při vypracování své analýzy a výkladu vycházím z vlastního překladu hebrejského textu, jeho variant a srovnání různých překladů ... Takto přeložený a analyzovaný text vykládám v jeho vlastním kontextu a poté ve vztahu k pojednávanému tématu práce (s. 15). Každý úsek textu je vždy komentován po jednotlivých verších.

První kapitola je exegezí perikopy 1 Kr 13,1–32 (slovo Hospodinovo proti oltáři v Bét-elu). Po stránce teologické se v druhé polovině příběhu (1 Kr 13,11–32) setkáváme s konfrontací „dvou proroků, kteří přicházejí s nárokem Božího původu své zvěsti, ačkoli obsah jejich slov se vzájemně vylučuje“ (s. 18).

Zmíněnou perikopu zkoumá autor v kontextu rozdělení království a nastolení Jarobeáma za krále severního Izraele (Jarobeám a Šalomoun – 1 Kr 11,1–28; První výrok proroka Achijáše Šíloského – 1 Kr 11,29–39; Naplnění prvního výroku Achijáše Šíloského – 1 Kr 12,1–24 Jarobeámovy politicko-náboženské činy – 1 Kr 12,25–33). Autor nachází několik motivů, jimiž je příběh Ex 32 spojen s 1 Kr 12,28–33.

Širší kontext (podle autora „Kontext II“) představují pak perikopy: Hodnocení krále Jarobeáma (1 Kr 13,33–34), Druhý výrok proroka Achijáše Šíloského (1 Kr 14,7–16), Smrt Abijáše syna Jarobeámova (1 Kr 14,17–18), Smrt Nádaba, syna Jarobeámova (1 Kr 15,29–30) a Vystěhování Izraele (2 Kr 17,6.21–23).

Hlavním interpretačním nástrojem je vnímání jednotlivých veršů v širokém kontextu nejen knih Královských, ale celé Hebrejské bible. Autor odhaluje strukturu menších textových jednotek i delších pasáží textu. Na některých místech se v této souvislosti objevuje řada tezí, které jsou výstižně koncentrovanou zkratkou zkoumaného textu, postrádají však komentář, který by vysvětloval jejich funkci a cíl.

Druhá kapitola nese titul: „Sloveso שוב a oltář v Bét-elu, který učinil Jarobeám.“ Autor zaznamenává, že časté užití tohoto slovesa „v příběhu 1 Kr 13 navazuje na jeho časté užití v předchozím kontextu v 1 Kr 12 a souvisí s novou situací, která nastala rozdělením království (1 Kr 11–12). Sloveso je tak jednou ze spojnic obou kapitol“ (s. 157). Je ovšem zároveň nositelem dalších významů: „Sloveso se v příběhu vyskytuje ve fyzickém a metaforickém významu a oba významy se prolínají. Ve fyzickém smyslu: Ve spojení s cestou – navrácení z cesty V metaforickém smyslu: Ve smyslu odvrácení od přikázané cesty – přikázání ... Král se neodvrátil od své zlé cesty – způsobu jednání, ale pokračoval v něm (v. 33). To dává celému příběhu dojem opakovaných zvrátů a obrátů v náboženském, fyzickém, (morálním) smyslu... vyniká drama příběhu a vnitřních proměn jeho aktérů způsobených mocí Slova Hospodinova“ (s. 160).

V podkapitole nadepsané – שוב, הלך a דרך v 1 Kr 13 a v širším biblickém kontextu – se autor zabývá sémantickým polem, které vytvářejí zmíněné tři slovní kořeny. O problematice pravdivého a lživého proroka a jeho poselství pojednává podkapitola s titulem „Také já jsem prorok jako ty 1 Kr 13,18.“ Otázku poznání pravého či falešného proroctví řeší exkurs s nadpisem „Kritérium proroka.“ Autor uvádí řadu biblických oddílů, které nabízejí dílčí kritéria k rozeznání pravého proroka od falešného.

V podkapitole „Prorocký syn a Slovo Hospodinovo 1 Kr 20,35–36“ si autor všimá podobnosti v konfrontaci dvou proroků ve vztahu k moci „Slova Hospodinova“ (בדבר יהוה) a jeho ne-poslušnosti. Oba příběhy (konfrontace proroků) mají totiž podobnou stavbu (s. 183).

Ve třetí kapitole s názvem „Naplnění Slova Hospodinova proti oltáři Bét-elu“ nabízí autor exegezi perikopy 2 Kr 23,15–20. Z hlediska zkoumané problematiky bételského oltáře představuje totiž „oddíl 2 Kr 23,16–18 nejenom závěr příběhu 1 Kr 13 a naplnění slov, která volal muž Boží z Judska proti oltáři v Bét-elu, ale také klíč k porozumění příběhu a jeho hlavnímu tématu, jímž je právě provolané Slovo Hospodinovo proti oltáři, který učinil Jarobeám“ (s. 187).

V podkapitole „Shrnutí exegeze 2 Kr 23,15–20“ používá autor termín *vaticinium ex eventu*. V celé této části se však hovoří pouze jednosměrně: „trajektorie od ohlášení soudu na samém začátku rozděleného království, přes jeho očekávání (tradování) k jeho naplnění v tom, co Jošijáš nyní učinil na oltáři“ (s. 214). Bylo by zajímavé vnímat Jošijášovu reformu skutečně jako „eventus“ a text v 1 Kr 13 jako vaticinium, které vzniklo až na základě této události.

V podkapitole „Jošijášova reforma podle 2 Pa 34,3–7“ se dozvídáme pouze o jediném rozdílu tohoto pojetí vzhledem k 2 Kr 23: „Verze Pa umísťuje pálení kostí kněží na jejich oltářích během očisty Judska a Jeruzaléma, nikoli severu jako 2 Kr 23,16.20“ (s. 227). Čtenář očekává zmínku o dalších rozdílech pozdějšího textu (2 Pa) oproti textu dřívějšímu (2 Kr). Při obhajobě by mohl autor předložit argumenty pro následující tvrzení: „verze Jošijášovy reformy, jak ji podává Pa, odděluje reformu od „slov knihy“ a představuje ji jako postupný proces, jehož impulz nastal v králově dotazování se na Boha Davida, svého otce“ (s. 230).

Čtvrtá kapitola je nadepsaná „Slovo Hospodinovo proti oltáři Bét-elu.“ Autor se v ní vrací k stanovenému záměru práce: Soustředil se na působnost Slova Hospodinova k jeho adresátovi: bételskému oltáři. Na vztah mezi mluvčím Slova (muž Boží) a adresátem Slova (oltář) a na vztah Slova Hospodinova k jeho mluvčím: muži Božímu, který přišel z Judska, a starému proroku, který bydlel v Bét-elu (s. 238).

V „Závěru“ se autor pokusil vystihnout souhrnně, k jakému výsledku dospělo jeho bádání: „Příběh v 1 Kr 13 je příklad prorockého vyprávění, jehož téma je Slovo Hospodinovo jako neodvolatelný výrok soudu. Tento výrok zaznívá nad modlářským kultem ztělesněným oltářem. Liší se však od podobných příběhů tím, že trest postihuje ne ty, kteří se bouří proti rozsudku, ale postihuje muže Božího, který sice výrok soudu vyřídil, ale který přestoupil Hospodinovo přikázání během vyřízení uloženého poslání (cesty zpět)“ (s. 248).

K disertaci Libora Chaloupky je třeba připsat i několik kritických poznámek:

Bohatá diskuse v patových poznámkách svědčí o autorově znalosti studií, které už byly k pojednávané problematice sepsány. Alespoň na některých místech (např. s. 23, 80) se však tato diskuse mohla stát součástí hlavního textu. Totéž platí o umístění exkurzu „Synové proroků“ do poznámky č. 404 na s. 180.

V citacích hebrejského textu, exportovaných z počítačového programu Bibleworks, působí někdy rušivě masoretské znaky. Text lze z tohoto programu exportovat i bez těchto znaků a v odborných statích se obvykle uvádí pouhé konsonantní znění (pokud se ovšem nejedná právě o problém s vokalizací, jako např. v pozn. 80 na s. 41).

Každý člen před substantivem není vždy nutné překládat ukazovacím zájmenem. Například: „A ne(vy)slyšel ten král ten lid“ (s. 33).

Styl a interpunkci odkazů na literaturu v patových poznámkách by bylo dobré sjednotit (např. podle normy ISO 690).

I když jazyková a grafická úprava práce svědčí o autorově pečlivosti, bylo by třeba (zejména před publikováním) doplnit na mnoha místech scházející interpunkci a opravit překlepy.

Přes tyto výhrady hodnotím práci jako dobře promyšlenou a pečlivě provedenou ukázkou odborného výkladu interpretačně velmi nesnadných perikop starozákonního textu s přesahem do systematické teologie (s. 233–237). Doporučuji, aby byla přijata k obhajobě.

V Olomouci dne 8. 6. 2016

doc. Petr Chalupa, CMTF UP Olomouc

